

**Ehkäisevää kuntoutusta perheille perhekeskuksessa –
hanke
2004-2005**

Loppuraportti 30.11.2005

Liisa Päivärinta
Projektityöntekijä
Oriveden kaupunki,
sosiaali- ja terveystoimi

Sisältö

1. Johdanto	3
2. Hankkeen hallinto	3
2.1. Ohjausryhmän ja projektiryhmän toiminta.....	3
2.2. Hankkeen henkilöstövoimavarat	3
3. Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen.....	4
3.1. Verkostoituminen ja tiedotus.....	4
3.2. Huoli puheeksi - koulutushanke	5
3.3. Perhetyön kehittäminen	5
4. Ryhmätoiminnan ja perhekohtaisen työn kehittäminen.....	6
4.1. Perhetupa	6
4.2. Oriveden perheryhmä ja perheleirit.....	6
4.3. Juupajoen ryhmätoiminnat.....	8
4.4. Kouluikäisten lasten ryhmä	8
4.5. Längelmäen ryhmätoiminta.....	8
4.6. Perhekohtainen työ	9
5. Perhekeskus Petunia kehittyy edelleen	10
6. Hankkeen arviointia	11
6.1. Hankkeen väliseminaari	12
7. Yhteenvetoa	13

1. Johdanto

Kaksivuotinen perhekeskus –hanke on tullut päätösvaiheeseen. Kulunut vuosi on ollut toiminnan aktiivisinta aikaa, kun työtä on tehty kevään ajan kolmen projektityöntekijän voimin ja mukana yhteistyössä on ollut laaja sosiaali- ja terveydenhuollon toimijaverkko. Uusia työmuotoja on saatu toteutettua Orivedellä, Juupajoella ja Längelmäellä. Perhekeskuksen työyhteisö on vakiintunut nykyiseen kokonaisuuteensa ja yhteistyö on löytänyt uomiaan. Yhteistyö Oriveden perhetyön kanssa on tiivistynyt edelleen, ja perhetyön rooli osana sosiaali- ja terveystoimen yhteistyöverkostoa on vahvistunut. Hankkeessa kehitetyt ryhmätoiminnot ovat tulleet tutuksi perheille paikkakunnalla ja löytäneet oman paikkansa. Varhaisen puuttumisen mallia on viety eteenpäin laajan huoli puheeksi –koulutushankkeen kautta.

2. Hankkeen hallinto

Perhekeskus –hankkeen hallinto on muodostunut projektiryhmästä ja ohjausryhmästä, jotka ovat ohjanneet hankkeen toimintaa. Projektityöntekijöiden esimiehenä ja hankkeen vastuuhenkilönä on toiminut Oriveden sosiaali- ja terveysjohtaja Kari Rannanautio. Hankkeessa on työskennellyt v. 2004 kaksi projektityöntekijää, sosionomi (amk) Johanna Suominen ja psykologi Liisa Päivärinta. Kevään 2005 aikana vahvistuksena oli Oriveden neuvolan terveydenhoitajan tehtävistä määrääjäksi irrotettu Virpi Viljanen. Syksy 2005 on sujunut yhden projektityöntekijän ja muun verkoston voimin.

2.1. Ohjausryhmän ja projektiryhmän toiminta

Oriveden sosiaali- ja terveysjohtajan vetämä ohjausryhmä on kokoontunut projektin aikana kymmenen kertaa. Ohjausryhmä on koostunut mukana olevien kuntien edustajista sekä sosiaali- ja terveyslautakunnan edustajasta. Ohjausryhmä on käsitellyt toiminnan suuria linjoja ja hankkeen taloutta.

Projektiryhmän työskentely on ollut tiivistä ja hyvin sitoutunutta; projektiryhmä on kokoontunut yhteensä 17 kertaa. Kokouksissa on pohdittu hyvin konkreettisesti hankkeen toimintaa, päätetty ohjelmasta sekä arvioitu hankkeen toteutumista. Projektiryhmän kokoukset on valmisteltu huolella ja keskustelu sekä sovitut asiat on kirjattu tarkkaan. Kahden työryhmän malli on ollut toimiva ja tehokas. Niiden avulla projektin toiminta saatiin nopeasti ja tehokkaasti käyntiin.

Ohjaus- ja projektiryhmän voimin järjestettiin 9.5.05 hankkeen väliseminaari, johon kutsuttiin mukaan keskeisiä yhteistyötahoja Oriveden, Juupajoen ja Längelmäen sosiaali-, terveys- ja koulutoimesta, järjestöistä ja seurakunnasta.

2.2. Hankkeen henkilöstövoimavarat

Hankkeessa on työskennellyt yhteensä kolme projektityöntekijää, jolloin tehtäviä on voitu jakaa ja katsoa kullekin sopivia painopistealueita työssä. Liisa Päivärinta on ollut mukana koko hankkeen ajan, Johanna Suominen alusta kevääseen 2005 ja terveydenhoitaja Virpi Viljanen tammikuun puolivälistä toukokuun puoliväliin 2005. Virpi on toiminut yhtenä vetäjänä Oriveden ja Juupajoen perheryhmässä sekä perhetuvassa. Lisäksi hän vierailut Längelmäen seurakunnan perhekahvilassa vetämässä vanhempien keskusteluja. Hän on ollut myöskin tiiviisti erilaisissa moniammatillisen yhteistyön kehittämisen tehtävissä. Virpin osallistumisen kautta hankkeeseen on saatu mukaan

terveydenhuollon näkökulmaa ja uutta antia perheille. Hänen kauttaan välittyy myös neuvolan muille työntekijöille tarkempaa kuvaa hankkeen työstä.

Ensimmäisenä keväänä mukana työskenteli päivähoitaja Ulla Ärrälä tiistaisin ja torstaisin vetämässä perheryhmää. Syksystä 2004 alkaen perhetyöntekijät Tarja Tupala ja Jaana Järvinen ovat olleet vetämässä perheryhmää yhdessä projektityöntekijöiden kanssa. Syksyksi 2005 saatiin lisäavuksi harjoittelija Eija Mikkola. Juupajoen perheryhmässä on ollut mukana kotihoidon ja päivähoidon väkeä. Lisäksi Juupajoen päivähoidosta Leena Särkkä ollut mukana kevään 2005 perheleirin ohjaajana sekä syksyn 2005 yhteistyöhankkeessa ohjaajana MLL:n perhekahvilassa.

3. Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Hankkeen tavoitteita moniammatillisen yhteistyön kehittämiseksi ja varhaisen puuttumisen edistämiseksi on pyritty toteuttamaan laajan verkostoitumisen, huoli puheeksi - koulutushankkeen, muiden koulutustilaisuuksien sekä perhetyön kehittämisen avulla.

3.1. Verkostoituminen ja tiedotus

Hankkeesta on tiedotettu laajasti hankkeen toimintamuodoista kertovien esitteiden ja vierailujen avulla sekä erilaisten tilaisuuksien yhteydessä. Yleisesitettä on jaettu edelleen asiakkaille ja yhteistyökumppaneille. Saimme hankkeen nettisivut syksyllä 2004 kaupungin sivustolle.

Projektityöntekijät ovat tavanneet projektin alkuvaiheessa päivähoiton, neuvolan, perhetyön ja sosiaalityön työntekijöitä. Näiden tapaamisten pohjalta nousi esiin joitakin yhteistyöhön liittyviä teemoja, joita on edistetty osana hanketta. Tästä esimerkkinä päivähoiton ja neuvolan yhteinen 5-vuotiaiden lasten lomake. Projektityöntekijät ovat vierailleet päiväkotien vanhempainilloissa ja monissa seminaareissa ja yhteistyötilaisuuksissa kertomassa hankkeesta ja alustamassa eri aiheista.

Yhdessä Pelastakaa lapset ry:n, MLL:n ja Oriveden seurakunnan kanssa järjestettiin lastenpsykiatri Jari Sinkkonen 16.3.05 luennoimaan Orivedelle. Iltapäivällä hän piti lasten ja lapsiperheiden parissa toimiville työntekijöille koulutusta aiheesta Turvalliset ja turvattomat kiintymyssuhteet. Tilaisuuteen Oriveden seurakuntasaliin tuli 130 kuulijaa, ja kerätyn palautteen mukaan he pitivät päivän antia hyödyllisenä omalle työlleen. Iltatilaisuus Oriveden opistolla veti n. 200 kiinnostunutta vanhempaa. Oriveden Sanomat uutisoi tilaisuudesta ja Perhekeskus- hanke oli samalla esillä järjestäjänä.

Orivedellä toteutettiin 6.4.05 Lastensuojelun keskusliiton Varhaisen puuttumisen hankkeen Varpufoorumi, joka oli suunnattu pääosin järjestökentälle Orivedellä, Juupajoella ja Längelmäellä. Projektityöntekijät hoitivat yhteystietojen kokoamista ja suoratiedotusta järjestöjen edustajille. Foorumissa Oriveden palvelutalolla oli 13 järjestöjen tai seurakuntien ja neljä kuntien edustajaa pohtimassa lapsiperheiden hyvää tulevaisuutta Orivedellä, Juupajoella ja Längelmäellä, ja miten se toteutetaan.

Lions Club Isomakkara Ladyt kävivät tutustumassa toimintaamme iltatilaisuuden merkeissä helmikuulla 2005. Uusiutunut sosiaali- ja terveyslautakunta tutustui Petunian toimintaan 11.5.05. Kasvatus- ja perheneuvola, perhetyö ja projekti esittelivät toimintaansa lautakunnan edustajille.

Oriveden seudun kansalaisopiston aloitteesta ollaan järjestämässä Eväitä arkeen –luentosarja perhe-elämään liittyvistä aiheista keväällä 2006. Sarjaan kuuluu viisi luentoa ja puhujiksi on tulossa valtakunnallisesti tunnettuja asiantuntijoita. Mukana suunnittelutyössä ollut kansalaisopiston

rehtori, MLL:n, Pela ry:n, mielenterveystoimiston, seurakunnan ja projektin edustaja pohtimassa luentojen aiheita, luennoitsijoita ja kustannuksia.

3.2. Huoli puheeksi -koulutushanke

Varhaisen puuttumisen mallia on viety eteenpäin järjestämällä huoli puheeksi -koulutusta, jota on tarjottu kaikille lasten hoidon ja kasvatuksen parissa toimiville kuntien työntekijöille Orivedellä, Juupajoella ja Längelmäellä. Oriveden päivähoitosta kaksi työntekijää, Hilikka Keskinen ja Ulla Ärrälä, sekä koulukuraattori Katariina Rimmi ja Liisa Päivärinta Perhekeskus- hankkeesta ovat suorittaneet Stakesin huolen puheeksiottamisen kouluttajakoulutuksen 2004-2005 aikana.

Huhtikuulla 2005 järjestettiin henkilöstölle kaksi samansisältöistä puolen päivän kestoista huoli puheeksi – aloituskoulutusta, joihin osallistui yhteensä 72 työntekijää. Koulutusten tavoitteena oli herättää kiinnostusta aiheeseen ja innostaa kuulijoita mukaan pienryhmissä harjoittelemaan oman huolensa puheeksiottamista. Kouluttajaksi valittiin tarjouskilpailun perusteella Tampereen sosiaali- ja terveysalan opisto. Kävimme tiiviit neuvottelut kouluttajan kanssa, jotta saimme aloituskoulutuksen sisällön riittävän samanhenkiseksi kuin miten jatkotyöskentely pienryhmissä meidän paikallisten kouluttajien vetämänä etenee. Aloituskoulutuksissa oli työntekijöitä sosiaali-terveys- ja koulutoimen alueelta. Kouluttaja sai hienosti haltuun kuulijakunnan moniammatillisuuden tuoman haasteen, ja koulutus sai kuulijoilta pääosin hyvää palautetta. Molempien tilaisuuksien kokonaisarviointien keskiarvo asteikolla 1-10 oli yli kahdeksan.

Kevään ja syksyn 2005 aikana huoli puheeksi –pienryhmäkoulutuksen on läpikäynyt 101 työntekijää. Näistä 15 on Juupajoen kunnasta ja seitsemän Längelmäeltä. Suurin joukko koostuu päivähoiton työntekijöistä, 62 henkilöä. Ulla ja Hilikka ovat vetäneet päivähoiton ryhmiä ja Katariina ja Liisa ovat koonnet opettajien, perhetyöntekijöiden, terveydenhoitajien ja erityistyöntekijöiden ryhmät. Kahden tiiviin tapaamisen aikana on käyty läpi koulutettavien työkentän haasteita huoli- asiassa ja huolen puheeksiottamisen teoriaa ja menetelmää. Tapaamisten välillä ryhmäläiset kokeilevat huolen puheeksiottamisen lomaketta omassa työssään. Keskustelut tapaamisissa ovat tuoneet yhteiseen pohdintaan ihmisten kohtaamisen haasteita ja osoittaneet vertaistapaamisten tärkeyden. Päivähoiton osalta työ jatkuu vielä v. 2006 ja jotkut ryhmät ovat sopineet myös jatkotapaamisia huoli –teeman parissa.

3.3. Perhetyön kehittäminen

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli Oriveden perhetyön tukena toimiminen. Hankkeen alkuvaiheessa kokosimme muutamia palavereja työn kehittämisalueiden määrittelemiseksi. Tapaamisissa oli mukana esimiesten lisäksi keskeisiä yhteistyökumppaneita: sosiaalityöntekijät ja kasvatusta –ja perheneuvola. Näiden tapaamisten pohjalta pidimme pienimuotoista koulutusta perhetyön toimintatavoista ja menetelmistä, esim. vanhemmuuden roolikartasta. Lisäksi koko projektin ajan on ollut esillä perhetyön kohdentuminen. On käyty keskustelua siitä, kuinka paljon työ on lastensuojelua ja kuinka paljon ennalta ehkäisevämpää työtä. Yhteisen perheryhmätoiminnan ja perhekohtaisen asiakastyön kautta on tullut esiin monia työn kehittämisen aiheita esim. perheiden tilanteisiin ja puuttumiseen liittyen. Perheryhmätyössä on yhdessä kokeiltu uusia keskusteluaiheita vanhempien kanssa ja työtapa ja koko ryhmän toiminnassa.

Ennaltaehkäisevän työn muotona perhetyö halusi kokeilla lapsiparkkitoimintaa ja se käynnistyi syksyllä 2004. Kerran viikossa toimiva lapsiparkki on tullut hyvin suosituksi palvelumuodoksi. Projektityöntekijät ovat tarvittaessa olleet apuna ja tukena lapsiparkin järjestämisessä. Perhetyön

mukana olo perhekeskuksessa on tuonut koko ammattiryhmän tiivistä mukaan verkostoyhteistyöhön asiakasperheiden asioissa ja vahvistanut työn asemaa.

Loppukoosteena perhetyön kehittämisen osalta pidimme syyskuussa 2005 yhteisen laajemman kehittämissiltapäivän Oriveden laulumajalla. Siellä käytiin keskustelua perhetyöstä ja sen tulevaisuudesta 22 osallistujan voimin. Etenkin mukana olleet opettajat kokivat hyödyllisenä kuulla tarkemmin perhetyöstä. Tilaisuudessa myös päätettiin, että perhetyö on mukana jatkossakin perheryhmätoiminnan vetäjänä Orivedellä.

4. Ryhmätoiminnan ja perhekohtaisen työn kehittäminen

Hankkeen tärkeänä tavoitteena on uusien, erityisesti ryhmämuotoisten, työmuotojen kehittäminen vanhemmuuden tukemiseksi. Tavoitteeseen on pyritty avoimen perhetupatoiminnan, erilaisten tiiviimpien ryhmien sekä perheleirien avulla. Ryhmien lisäksi myös perhekohtaista työtä on tehty jonkin verran.

4.1. Perhetupa

Perhetupa, vanhempien ja lasten avoin tapaamispaikka, on toiminut perjantaisin klo 10-12. Perhetupa on löytänyt hyvin paikkansa ja kävijäkuntansa. Ohjelmassa on ollut keskusteluita, yhteisleikkejä, askarteluita, leipomista jne. Vierailijoiksi on saatu mm. ylilääkäri, kiertävä erityislastentarhanopettaja, päiväkotiryhmä ja fysioterapeutti. Hankkeen aikana perhetuvassa on käynyt yhteensä n. 40 eri perhettä. Yhden tuvan osanottajamäärä on vaihdellut kahdesta yhteentoista perheeseen. Tiiviimmin toimintaan on sitoutunut noin seitsemän perhettä, jotka ovat olleet lähes aina paikalla ainakin puolen vuoden jakson ajan. Perheiltä on kerätty aina puolen vuoden jaksojen lopussa kirjallinen palaute toiminnasta. Vanhemmat ovat olleet tyytyväisiä perhetuvan antiin. He ovat saaneet piristystä arkeen, tutustuneet uusiin vanhempiin ja ohjelmakin on ollut monien mielestä hyvää. Lisäksi kiitosta on tullut siitä, että vetäjät ottavat kontaktia kaikkien perheiden kanssa.

Syksyllä 2005 koottiin matalan kynnyksen työryhmä pohtimaan perhekahvilatoiminnan ja muun kaikille perheille suunnatun toiminnan tulevaisuutta Orivedellä. Mukaan saatiin MLL:n, Pelastakaa Lapset ry:n, Oriveden seurakunnan, päivähoidon, neuvolan ja perhetyön edustajat. Ryhmää ryhtyi vetämään terveystieteiden psykologi Eliisa Hirtolahti-Valve. Ryhmässä päädyttiin siihen, että Petunian perhetupatoiminta jää tauolle kevään 2006 ajaksi. Tämä siksi, että perhetyöstä ei voida enää irrottaa työntekijää perjantaiksi vetämään perhetupaa. Yhteistyötä MLL:n perhekahvilan kanssa pohdittiin myös, mutta heidän ei onnistunut siirtää toimintaa tiistailta muulle päivälle. Petunian leikkihuone voisi olla kaupungin ja MLL:n yhteinen toimintapaikka, mutta tiistaisin se on perheryhmän käytössä. Tapaamisten tuotoksena koottiin MLL:n, seurakunnan ja Petunian yhteinen tiedote ”Toimintaa lapsiperheille Orivedellä”. Ryhmä jatkaa työtään ensi keväänä ja pohtii edelleen yhteistyön mahdollisuuksia.

4.2. Oriveden perheryhmä ja perheleirit

Orivedellä kuntouttavan perheryhmän on läpikäynyt yhteensä 17 perhettä. Kaksi perhettä on ollut mukana kahden ryhmän ajan, koska perheet ovat tarvinneet pidempikestoista tukea. Ennen ryhmän alkua perheet on tavattu yhdessä yhteistyökumppanin kanssa. Alkutapaamisessa perheet täyttivät Mitä perheelle kuuluu? -lomakkeen ja Ryhmään tulevan perheen taustatiedot -lomakkeen. Lomakkeiden pohjalta keskusteltiin perheen elämäntilanteesta, tuen tarpeesta ja perheryhmän

tarjoamasta tuesta. Näin saatiin määriteltyä perhekohtaiset tavoitteet ryhmätoiminnalle. Tavoitteita liittyi mm. lapsen irrottautumiseen äidistä, lasten rajojen asettamiseen ja vanhempien parisuhteen pohdintaan.

Tiistaisin olemme pitäneet vanhempien ryhmäkeskusteluja, jolloin kaksi tai kolme työntekijää on ohjannut lasten toimintaa. Olemme vaihdelleet työntekijöinä roolejamme: kolme meistä vuorotteli vanhempien keskustelujen vetäjinä työpareittain, jotta vetovastuusta on tullut kokemusta kaikille työntekijöille.

Torstaisin kaksi vetäjää on ohjannut koko ryhmän yhteistä toimintaa, johon kuului ulkoilua, yhteisleikkejä, askartelua ja leivontaa. Harjoittelija on ollut hyvänä apuna ryhmässä lasten kanssa. Toiminnan miettimisessä on tuonut haastetta se, että lapset ovat olleet iältään kolmesta kuukaudesta lähes viiteen vuoteen, joten kaikki eivät voineet tehdä samoja asioita. Olemme varanneet aikaa myös vanhempien henkilökohtaisille keskusteluille ohjaajien kanssa. Sovimme jokaiselle perheelle oman työntekijän, jotta olisi helpompi aina jatkaa keskustelua edellisen pohjalta. Oma työntekijä oli mukana myös ryhmän aikana toteutuneissa perheiden asioita koskevissa verkostopalavereissa. Tämä käytäntö tuntui toimivalta ja vei työskentelyä tiiviimpää tukea antavaan suuntaan.

Kahdessa viimeisessä ryhmässä perheet olivat melko hyvin sitoutuneita toimintaan; poissaoloja oli ainoastaan sairauden tai kuntoutusjakson vuoksi ja muuttuvista tilanteista ilmoiteltiin aktiivisesti. Perheet antoivat ryhmätoiminnasta hyvin positiivista palautetta. He saivat ryhmästä mm. tukea vanhemmuuteen, omaan jaksamiseen ja lapselle kavereita. Myös yhteistä, ilmaista ruokailua ja sen kasvatuksellista merkitystä kiitettiin.

Työntekijöiden työnjako onnistui siten, että kunnan vakituiset työntekijät ovat ottaneet enemmän vastuuta ryhmän suunnittelusta ja toteutuksesta, projektityöntekijä on ollut lähinnä taustatukena. Työ jatkuu uuden ryhmän kanssa keväällä 2006. Nähtäväksi jää, kuinka työntekijät pystyvät irrottamaan työaikaa toiminnan suunnitteluun ja valmisteluihin esim. kaupassa käynteihin.

Perheryhmä on mielenkiintoinen, mutta hyvin haasteellinen työmuoto. Perheryhmä vaatii työntekijöiltä jatkuvaa läsnäoloa ja nopeaa reagointia muuttuviin tilanteisiin. Erityisesti perheiden asioihin ja toimintatapoihin puuttuminen on virittänyt paljon keskustelua meidän työntekijöiden kesken. Lastensuojelun tukitoimena perheryhmässä voidaan tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, johon ei päästä vaikuttamaan silloin, kun tehdään työtä pelkästään joko vanhemman tai lapsen kanssa. Vertaistuen merkitys on myös hyvin tärkeä.

Hankkeen aikana järjestettiin kaksi perheleiriä yhteistyössä Oriveden seurakunnan kanssa. Molemmilla leireillä oli mukana kolme perhettä, useampia ei saatu mukaan yrityksistä huolimatta. Kakkosleirillä kaikkien perheiden isät lähtivät mukaan leirille ja yhden perheen kaksi kouluikäistä lasta osallistui myöskin perjantai-illasta sunnuntaihin jatkuneelle viikonloppuleirille. Vetäjinä oli seurakunnan miespuolinen nuorisohjaaja, Petuniasta projektityöntekijä ja perhetyöntekijä sekä Juupajoen kunnasta päivähoiton johtaja, joka sai leiristä työharjoittelua täydennysopintoihinsa.

Leirin ohjelma koottiin yhteistoiminnasta ja vanhempien keskusteluista. Lauantai-iltapäivällä vanhemmille oli parisuhteeseen liittyvää omaa ohjelmaa. Illalla oli saunomista ja makkaranuotio. Suotuisat säät mahdollistivat ulkona lasten ja vanhempien yhteisiä pelejä ja leikkejä. Tuntui, että isätkin olivat täysipainoisesti lastensa kanssa, kun kotiympyröiden asiat saattoi jättää hetkeksi mielestään. Leirikokemus näytti yhdistävän ryhmässä olleita vanhempia entisestään; jotkut vanhemmat sopivat keskinäisestä yhteydenpidosta ryhmän jälkeenkin.

Leirimuotoinen työ on osoittautunut tärkeäksi ja toimivaksi työmuodoksi osana Perhekeskus-hanketta. Työssä on mahdollisuus aitoon moniammatillisuuteen ja eri työyhteisöissä perheiden kanssa työtä tekevien yhteistoiminnan kehittämiseen. Jokainen työntekijä voi tuoda omannäköisen panoksensa päivien ohjelmaan ja vuorovaikutukseen perheiden kanssa. Työmuotona leiri vaatii runsaasti resursseja, koska viikonloppu leiristä kertyy paljon pidettävää vapaata.

4.3. Juupajoen ryhmätöinnat

Juupajoella järjestettiin oma perheryhmä kerran viikossa lokakuusta 2004 tammikuulle 2005. Ryhmässä oli mukana kuusi perhettä. Perheitä hankittiin mukaan alkutapahtumalla, jota oli järjestämässä kotihoito, neuvola ja päivähoito. Tapahtumaan tuli kymmenen perhettä, joista neljä lähti mukaan ryhmään. Lisäksi työntekijät hankkivat kaksi muuta perhettä ryhmään.

Ryhmä kokoontui kaikkiaan 15 kertaa. Päiväkodin työntekijä ja kodinhoitaja olivat apuna ryhmän vetämisessä kuutena kertana. Toiminta oli pääosin yhteistä tekemistä ja niiden lomassa vapaata keskustelua. Vanhempien keskusteluja järjestettiin silloin, kun mukana oli kolmas vetäjä apuna lasten toiminnassa. Ryhmässä askarrettiin, leikittiin, ulkoiltiin ja leivottiin paljon. Vanhempien keskenään erilaiset tavoitteet ryhmälle ja lasten suuri määrä (11) ja laaja ikäjakauma hankaloittivat toiminnan suunnittelua jossain määrin.

Vanhemmat olivat aktiivisia, innolla mukana toiminnassa ja laittoivat ruokaa oma-aloitteisesti. Vanhemmat iloitsivat siitä, että perheille tarjottiin uudenlaista toimintaa. Palautteessa kiitettiin ruokailua, toimintaa ja ryhmäkeskusteluja. Jotkut toivoivat selkeämpiä sääntöjä, pidempää yhteistä aikaa tai enemmän keskusteluja.

Syksyllä 2006 tehtiin yhteistyötä Juupajoen MLL:n perhekahvilan kanssa. Päivähoidosta Leena Särkkä ja Liisa projektista vetivät toimintaa ja keskusteluja perheille kahdeksan kertaa. Projektin varoilla kustannettiin näille kerroille ruokailu. Toiminnassa oli mukana kuudesta kymmeneen perhettä kerralla, jolloin lapsiluku oli parhaimmillaan 17. Ryhmässä laulettiin, askarrettiin, vierailtiin kirjastossa ja keskusteltiinkin vähän. Ruoka tilattiin valmiina pitopalveluyrittäjältä. Palaute oli pääosin myönteistä. Jotkut toivoivat lisää vanhempien vapaata keskusteluaikaa ja lapsille omaa tekemistä. Pulmana oli suuri lasten määrä ja esim. yhdellä äidillä oli kolme askarteluissa autettavaa, jolloin työntekijöitäkin olisi tarvittu enemmän. Jatkossa toivottiin infoja lapsiin liittyvistä aiheista ja lapsiparkin tarpeesta käytiin keskustelua. Sitä mahdollisesti kokeillaan jatkossa.

Suunnitelmaksi jäi, että ensi keväänä kunnan työntekijät jatkaisivat vuorotellen vierailuja MLL:n perhekahvilassa tuomassa omaan alaansa liittyviä virikkeitä perheille. Ringissä olisi terveydenhoitaja, kotipalvelu ja päivähoito. Tältä osin näyttää, että projekti on jättänyt myös Juupajoelle kipinän perheiden kanssa tehtävään ryhmämuotoiseen työhön.

4.4. Kouluikäisten lasten ryhmä

Koulukuraattori toteutti yhdessä projektityöntekijän kanssa loppuvuodesta 2004 helmikuuhun 2005 jatkuneen ryhmän 8-11 -vuotiaille lapsille Oriveden Keskuskoululla. Ryhmä päätettiin hieman ennakoitua aiemmin hiihtoloman alkaessa, kun joitakin lapsia jäi pois ryhmästä. Ryhmällä pyrittiin lasten sosiaalisten taitojen vahvistamiseen ja itsetunnon tukemiseen. Ryhmässä oli aluksi kahdeksan lasta eri puolilta Orivettä.

Ryhmän vetäminen oli haastavaa, koska lapset olivat melko eri-ikäisiä ja heillä oli monenlaisia pulmia käyttäytymisessä. Joidenkin lasten levottomuus huolestutti ryhmän ohjaajia ja heidän vanhempiensa kanssa tehtiin tiivistä yhteistyötä. Tammikuussa järjestettiin vielä vanhemmille yhteinen tapaaminen, mutta paikalle tuli vain yksi pariskunta. Jatkossa tulee pohdittavaksi, miten ala-asteikäisten lasten toimintaa kannattaa kehittää. Jos ryhmiä järjestetään, on tärkeä saada ryhmä muodostettua riittävän homogeeniseksi.

4.5. Längelmäen ryhmätoiminta

Längelmälle projektityöntekijät suunnittelivat ryhmätoimintaa yhdessä Längelmäen sosiaalitoimen, MLL:n ja seurakunnan kanssa marraskuussa 2004 ja tammikuussa 2005. Aluksi suunnitelmissa oli helmikuusta 2005 alkaen iltaisin kokoontuva vanhempien keskusteluryhmä. Ryhmään ilmoittautui kuitenkin vain kaksi perhettä. Lopulta päädyttiin siihen, että projektityöntekijät menevät mukaan seurakunnan perhekahvilaan vetämään vanhempien keskusteluja ja pientä toimintaa joka toinen torstai kevään 2005 ajan.

Perheisiin saatiin kontakti talvitapahtuman kautta. Siellä oli paikalla 80 henkeä, ja työntekijöillä oli hyvä tilaisuus kysellä perheiden toiveita projektille. Perhekahvilassa on käynyt neljästä seitsemään perhettä kerralla, lapsia on ollut leikkimässä 6-16. Keskusteluaiheita on ollut sisarusten temperamenttieroista, varhaisesta vuorovaikutuksesta, kiukuttelusta jne. Toimintaa organisoiva seurakunnan diakoni hoiti lapsia vanhempien keskustelujen ajan. Ennen vappua vietettiin naamiaisia ja viimeisellä tapaamiskerralla kesäkuun alussa retkeiltiin Mäkelän lomatuvilla.

Vanhemmat totesivat suullisessa palautteessa, että keskustelut ovat olleet piristävä lisä kevään toimintaan. Nähtiin hyvänä, että on ollut mahdollisuus pohtia aikuisten kesken perheeseen ja kasvatukseen liittyviä asioita ja olla pienen hetken ajan irti lasten hoidosta. Joku totesi saaneensa ajattelamisen aihetta keskusteluista niin, että vielä kotonakin mietti oman perheen kannalta asiaa. Keskustelun kautta moni huomasi, että samoja pulmia on toisillakin ja niiden kanssa ei tarvitse jäädä yksin.

4.6. Perhekohtainen työ

Perhekohtaista työtä on tehty juttutuokion ja kotikäyntien muodossa. Juttutuokio on kaikille vanhemmille tarkoitettua, korkeintaan muutaman tapaamisen sisältävää keskustelutukea perhe-elämän pulmissa. Palvelua ei ole juurikaan markkinoitu, mutta vanhemmat ovat ottaneet itse yhteyttä jonkin verran. Hankkeen aikana 18 asiakasta on käynyt keskustelemassa lapsen kehitykseen tai perhetilanteeseen liittyvistä asioista. Keskustelukertoja on ollut yhteensä n. 60. Keskusteluissa on purettu pulmakysymyksiä, etsitty niihin ratkaisuja ja tarvittaessa ohjattu perheitä muualle, esim. perheasiain neuvottelukeskukseen parisuhdeasioissa. Myös perheryhmään on tullut asiakkaita juttutuokion kautta.

Olemme toteuttaneet kotikäyntityötä silloin, kun perheelle on ollut vaikea tulla ryhmiin ja perhe on kuitenkin tarvinnut keskustelemaan tukea. Kevään 2005 aikana tiiviimmän työskentelyn piirissä on ollut yksi perhe. Asiakkaan ja yhteistyökumppanin kanssa tehtiin aluksi yhdessä suunnitelma työskentelyn sisällöstä. Sen pohjalta on tuettu vanhempia keskusteluihin, suunniteltu yhteisiä tekemisiä vanhempien ja lasten kanssa, ohjattu asioiden hoidossa sekä tehty yhteistyötä sovittujen tahojen kanssa. Perheessä kävi myös projektissa mukana ollut terveydenhoitaja, jolloin saatiin luontevasti keskusteluun fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen liittyvät asiat. Projektin osalta työ tämän perheen parissa on tällä erää päättynyt, ja perhetyöntekijä sekä erityislastentarhanopettaja ovat jatkaneet kotikäyntejä perheen tukemiseksi.

5. Perhekeskus Petunia kehittyy edelleen

Hankkeen yksi keskeinen tavoite oli perhekeskuksen muodostaminen Orivedelle sekä lasten ja perheiden erityispalvelujen kokoaminen saman katon alle. Perhekeskuksessa toimii tällä hetkellä kasvatus –ja perheneuvola, perhetyö ja kiertävä erityislastentarhanopettaja. Koulukuraattorin työpiste on jäänyt suhteellisen vähäiselle käytölle, ja koulutoimi on luopumassa siitä vuoden vaihteessa. Perhekeskuksen neuvottelutilaa on hyödynnetty monenlaisten yhteistyötapaamisten ja asiakaspalaverien kokoontumispaikkana. Huoli puheeksi –pienryhmäkoulutuksia on pidetty myös neuvottelutilassa.

Petunian yhteisestä aamupalaverista on muodostunut pysyvä käytäntö. Joka keskiviikkoamu kokoonnutaan kahvittelemaan ja vaihtamaan kuulumisia. Joka kolmas keskiviikko pidetään virallisempi palaveri, jonka aiheet jokainen työntekijä tai työryhmä vuorollaan kokoaa ja sitten vetää palaverin. Kuluneen vuoden aikana on hoidettu yhteisesti erilaisia käytännön asioita. Opasteet on vihdoin saatu kuntoon, kopiokone käyttöön ja hankittu ensiapupiste käytävälle. Hankintojen kustannusten hoitaminen on monimutkaista, kun yhteiseen käyttöön tulevat asiat esim. kopiokoneen laskutukset on jyvitetty joka kerta kaikkien mukana olevien yksiköiden kesken. Jatkossa olisi toimivampaa, jos perhekeskus olisi oma yksikkönsä, jolla olisi omat varansa. Näin säästyttäisiin moninkertaiselta hallintotyöltä.

Asiakasasioissa yhteistyö on helpottunut ja tiivistynyt. Petuniasta on tullut luonteva kokoontumispaikka erilaisille verkostotapaamisille ja kahdenkeskisille palaverille.

Perhekeskuksen tiloissa on toiminut v. 2005 lasten ja nuorten terapiapalveluhanke. Hankkeen varoilla on saatu musiikkiterapeutin palveluja yhtenä päivänä viikossa. Lapset ovat tulleet musiikkiterapiaan kasvatus- ja perheneuvolan kautta. Musiikkiterapeutti on vierailut myös perhekeskus- hankkeen ryhmissä pitämässä vanhemmille ja lapsille musiikkileikkikoulutuokioita. Musiikkiterapeutti on käyttänyt työtilana lasten leikkiätilaa, joka ei kuitenkaan täysin sovellu terapiatyöhön lasiseinän ja huonon äänieristyksen vuoksi. Musiikkiterapeutin palvelut ovat olleet hyvä täydennys paikkakunnan omaan hoito- ja kuntoutustarjontaan.

Kasvatus- ja perheneuvolan tiloissa on toiminut syksystä 2004 kevääseen 2005 kerran viikossa lasten neuropsykologinen kuntoutusryhmä. Neljän lapsen muodostamaa ryhmää on vetänyt kasvatus- ja perheneuvolan psykologi ja ostopalveluna hankittu toinen psykologi. Lasten ryhmään liittyvä vanhempainryhmä on kokoontunut kasvatus –ja perheneuvolan sosiaalityöntekijän vetämänä seitsemän kertaa.

Syksyllä 2005 on Petuniassa käynnistynyt myös koulupsykologihanke, jonka psykologi työskentelee kasvatus –ja perheneuvolan yhteisössä. Psykologi on tehnyt koulupulmiin liittyviä selvityksiä lapsille ja yhteistyötä alakoulujen kanssa.

Terveyskeskuspsykologi ja kiertävä erityislastentarhanopettajan ovat vetäneet osana hanketta kaksi vanhempainkouluryhmää. Vanhempain iltaryhmät ovat kokoontuneet kuusi kertaa perhekeskuksessa vuonna 2005 helmi- huhtikuun ja syys- lokakuun aikana. Vanhempain ja vetäjien kokemukset ryhmien annista olivat hyviä, ryhmät olivat käytännönläheisiä ja arjen kasvatustilanteisiin keskittyviä. Jälkimmäisessä ryhmässä painottui myös parisuhdeasioiden pohdinta. Vanhemmat olivat erityisen tyytyväisiä siihen, että lastenhoito oli järjestetty perhepäivähoitajien ja harjoittelijan voimin ryhmän ajaksi.

6. Hankkeen arviointia

Toteutimme hankkeen yhteistyökumppaneille suunnatun palautekyselyn huhtikuun alussa. Kysely laadittiin selkeäksi ja helposti vastattavaksi, pyrimme keskittymään kysymyksissä kaikkien oleellisimpiin asioihin. Toteutimme kyselyn TAK- arviointijärjestelmän avulla, jolloin tekninen toteutus kävi helposti. Kysely koostui 23:sta väittämäkysymyksestä ja kolmesta avoimesta kysymyksestä. Osa väittämistä oli tarkoitettu vain tietyille työntekijäryhmille.

Kysely jaettiin 43:lle yhteistyökumppanille ja vastauksia tuli 25, jolloin vastausprosentti oli 58,1. Kaikkien vastausten keskiarvo asteikolla 1-5 oli 3,9, jota voidaan pitää erinomaisena tuloksena. Korkein arvio, 4,6, tuli perheryhmään liittyen kohtaan ”Kuinka tärkeänä pidät yhteistyökumppanin, lähettävän tahon, osallistumista alkupalaveriin?” Alhaisin arvio, 3,3, tuli kohtiin ”Kuinka paljon hanke on hyödyttänyt oman alueesi lapsiperheitä tähän mennessä?”, ”Miten kiinnostunut olet itse jatkossa ohjaamaan ryhmiä tai toteuttamaan muita hankkeen työmuotoja?” sekä ”Miten hyödyllisiksi arvioit projektiryhmän kokoukset”. Tuloksia arvioitaessa on muistettava, että arvosana 3 on nimetty hyväksi asteikolla huonosta (1) erinomaiseen (5).

Avoimissa kysymyksissä kysyttiin, mitä toivot hankkeesta jäävän pysyväksi (työmuotoja, yhteistyökäytäntöjä jne.), miten työn jatkuvuus voitaisiin turvata ja miten itse voisit osallistua työmuotojen toteuttamiseen hankkeen jälkeen? Hankkeen työmuodoista toivottiin jatkuvan: perheryhmä, perhetupa, lapsiparkki, retket, leirit, koko Petunia. Yhteistyöstä mainittiin: moniammatillinen työote, yhteistyö kolmannen sektorin kanssa, retkien järjestäminen yhteistyössä, koulutukset, perhetyön ohjaus, lastensuojelun kehittäminen. Jatkuvuuden turvaamiseksi saimme kahdenlaisia vastauksia. Osa oli sitä mieltä, että tehtävään pitää saada palkattu koordinaattori tai pitäisi saada yhdistetty perhetyön esimies ja perhekeskuksen koordinaattori. Osa taas oli sitä mieltä, että joku vakituisista kaupungin työntekijöistä toimisi työn vastuuhenkilönä. Myöskin toimintojen yhdistämistä ehdotettiin, esim. perhetuvan ja MLL:n perhekahvilan osalta.

Kohdassa muuta kommentoitavaa saimme paljon kannustavia ja kiittäviä mainintoja, esim. työn kohdentamista pikkulapsiin ja ennaltaehkäisyyn pidetty hyvänä, samoin joustavuutta asiakkaiden tarpeiden mukaan. Myös kriittisempää kannanottoa oli esillä, kun yksi vastaaja kyseli: ”haluaisin perheryhmästä paremmin tietää (tavoitteet/ hyöty)? sekä ”mukana joitakin lähinnä äitejä ja lapsia (isät?)”. ”Samankaltaisia ns. lastensuojeluperheitä paljon perustyössä työstetään (päivähoito/ perhetyö/ sosiaalityö).

Välipalautteen pohjalta näyttäisi siltä, että olemme onnistuneet tekemään hankkeessa pääosin oikeita asioita. Palaute on yllättävänkin positiivista siihen nähden, kuinka monenlaisia toimijoita on ollut mukana ja vastaamassa kyselyyn. Vastausprosentti jäi hieman alhaiseksi, joten voi vain toivoa, että vastaukset edustavat ”keskivertoajattelua”. Yli 40%:n osalta mielipiteet jäivät nyt saamatta. Keskeinen viesti näyttää olevan se, että hankkeen kehittämiä työmuotoja ja työotetta toivotaan jatkettavan hankkeen jälkeenkin.

Kriittiset kommentit herättävät ajatuksen, että projekti-innostuksen keskellä unohdetaan perustyön tärkeys lasten ja perheiden kanssa. Näin on varmaan osin käynytkin, mutta kuitenkin näkisin, että projektissa on kehitetty perustyötä tukevia, ei kilpailevia, työmuotoja ja yhdessä työn kehittäminen edelleen eri tahojen kanssa on tärkeää.

Yhteistyökumppanien antaman välipalautteen lisäksi olemme keränneet asiakaspalautetta kaikista toimintamuodoista mahdollisuuksien mukaan. Näihin palautteisiin on viitattu eri toimintojen kuvauksien yhteydessä. Jokainen ohjaus- ja projektiryhmän kokous on ollut omalla tavallaan

arviointia ja yhdessä pohdintaa siitä, mikä on keskeistä hankkeessa. Työnohjaus on tarjonnut oivan foorumin työntekijöiden itsearviointille projektin suhteen.

6.1 Hankkeen väliseminaari

Kutsuimme hankkeen keskeiset toimijat Oriveden kaupungilta, Juupajoen ja Längelmäen kunnista, seurakunnista ja järjestöistä yhteiseen väliseminaariin Oriveden Laulumajalle 9.5.05. Aloitimme puolen päivän työskentelyn yhteisellä ruokailulla. Sen jälkeen kävimme läpi välipalautekyselyn tulokset tiiviissä muodossa.

Suurin osa ajasta käytettiin pienryhmätyöskentelyyn, jossa ennalta sovituissa ryhmissä pohdittiin hankkeen jälkeistä tulevaisuutta eri toimintojen kannalta. Ryhmä yksi mietti matalan kynnyksen toimintaa Orivedellä. He päätyivät ehdottamaan perhetyön tiimin perustamista Orivedelle. Tiimissä olisi edustus seurakunnasta, MLL:sta, Pela ry:stä, kaupungin perhetyöstä, neuvolasta ja päivähoidosta. Tiimi suunnittelisi perheille järjestettävät luennot, retket, leirit, kerhot ja lapsiparkin toiminnan. Tämä ryhmä saatiin käyntiin syksyn aikana.

Ryhmä kahden aiheena oli tiivistä tukea tarjoava ryhmätoiminta Orivedellä. He ehdottivat, että perheryhmätyötä vetämään pitäisi saada koordinaattori, jolle rahoitus tulisi uuden projektin kautta. Ryhmän vetämisessä tehtäisiin tiivistä yhteistyötä perhetyön kanssa ja lisätyövoimaa saataisiin terveydenhuollosta. He ehdottivat myös ala-asteikäisten lasten ryhmiä, joita vetäisi koulukuraattori tai erityisopettaja yhdessä kasvatus- ja perheneuvolan psykologin kanssa. Ryhmä ehdotti lisäksi, että nykyinen projektiryhmä jatkaisi perheiden tuen tarpeiden kokoajana ja toiminnan suunnittelijana.

Kolmas ryhmä keskittyi miettimään toimintaa perheille Juupajoella ja Längelmäellä. Juupajoen osalta kootaan yhteistyöpalaveri seurakunnan, MLL:n väen, kunnan sosiaalityöntekijän ja päivähoidon ja Petunian kesken. Palaveri kokoontuikin jo 13.6. Siellä päädyttiin ratkaisuun, jossa syksyn toimintaa rakennetaan hyvin käynnissä olevan MLL:n perhekahvilan yhteyteen. Näin toimittiinkin syksyn aikana. Ensi vuonna näyttäisi mahdolliselta, että kunnan omin voimin tarjottaisiin syventävää toimintaa perhekahvilaan kerran kuukaudessa, jolloin myös terveydenhoitaja voisi tuoda työpanostaan perhekahvilan käyttöön. Käytiin keskustelua myös ryhmäneuvolan tai lapsiparkin järjestämisestä.

Längelmäeltä oli väliseminaarissa mukana ainoastaan seurakunnan diakoni, joten kunnan osalta ei ollut pohjaa suunnitella toimintaa. Työryhmä ehdotti, että järjestettäisiin alkusyksystä Längelmäellä kaikkien projektissa mukana olleiden tahojen kesken yhteispalaveri, jossa keskusteltaisiin projektin työn kautta tulleista kokemuksista ja yhteistyön mahdollisuuksista jatkossa. Tämä palaveri ei kuitenkaan toteutunut sosiaalityöntekijän kiireisen työtilanteen vuoksi. Längelmäen kunnan yhdistyminen Oriveden ja Jämsän kaupunkeihin v. 2007 alusta aiheuttaa yhteistyön pohdintaan oman lisävärinsä.

Neljäs työryhmä pohti moniammatillisen työn kehittämistä Orivedellä. Työryhmä jäsensi ensin yhteistyötä kolmelle tasolle:

1. palaverit, joissa asiakas ja yhteistyökumppaneita
2. työntekijöiden ammatillinen yhteistyö asiakkaan asioissa
3. laajemman tason yhteistyön kehittäminen

Ryhmä ehdotti yhteistyön kehittämisen koordinointia jatkossa siten, että haetaan valtiolta uutta hankerahoitusta perhetyöhön suuntautuen. Hankkeessa tehtäisiin yhteistyötä Pikassoksen kanssa.

Ellei rahaa saada, koottaisiin yhteistyöryhmä koordinoimaan kehittämistä. Uutta hankerahoitusta ei ole haettu tämän suunnitelman pohjalta, vaan vuoden lopulla ollaan pohtimassa yhteistä hankehakemusta Ylä-Pirkanmaan kuntien kesken lastensuojelun ja perhetyön kehittämiseen.

7. Yhteenvetoa

Kuluneen kahden vuoden aikana on saatu tehtyä kaikissa mukana olevissa kunnissa jotakin työtä perheiden hyväksi; luonnollisesti Orivesi painottuu, koska tilat ja työntekijät ovat olleet Orivedellä. Myös moniammatillisen yhteistyön ja huoli puheeksi –koulutuksen osalta eniten on tavoitettu Oriveden kaupungin työntekijöitä.

Längelmäen kunnan sosiaali- ja terveystoimen osallistuminen hankkeeseen on jäänyt suhteellisen pieneksi, koska sosiaalityön kohteena olevia perheitä ei tavoitettu kovin hyvin. Kunnan resurssit sosiaalityöhön ovat pienet, yksi työntekijä hoitaa monia tehtäviä, jolloin osallistuminen hankkeeseen on ollut hankalaa.

Hankkeen aikana on saatu iso määrä toimijoita mukaan tekemään työtä ryhmien ja moniammatillisen työn kehittämisen parissa. Yhteinen pohdinta ja tekemällä oppiminen on vienyt hankkeen asiaa eteenpäin ja luonut uutta työmallia.

Hankkeen tavoitteista on mielestäni onnistuttu toteuttamaan sekä ennalta ehkäisevän että kuntouttavan työtteen kehittämistä perheiden parissa. Perheiltä saadun palautteen mukaan on päästy eteenpäin jossain määrin perheiden hyvinvoinnin lisäämisessä, voimavarojen hyödyntämisessä ja vanhemmuuden tukemisessa. Hankkeen tavoitteeksi asetetun lasten huostaanottojen vähentymistä on mahdoton tarkastella näin lyhyellä aikavälillä. Hankkeen työ kantaa hedelmää monen vuoden aikajaksolla ja jotta siihen päästäisiin, työn jatkuvuus pitäisi turvata.